

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,

ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólítások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
részek és hirdetési díjak küldendők. ::

Ünnep után.

Együtt voltam Vele az Olajfák hegyén: jószágos arcán vércseppek gyöngyöztek, tiszta lelkét fájdalmas barázdák hasították át, édesen beszédes ajkán a megadás imái vonaglottak; láttam Ézsaiás emberét, az utolsót, az ajkát fel nem nyitót. Azután láttam Husvét reggelén: arcán a megdicsőülés fénye kápráztatott, lelke csupa ének volt és diadal, ajakán az örökkévalóság felényes mosolyával sír, enyészet és mulandóság felett: láttam a nagy Templom-építőt. És mindig erő volt és hatalom. Kálváriajárásában is tenger: csendes, partokat csókoló: hálalatekintet Veronikának, vigasztalása asszonyi siralmaknak, bűnbánata megtért gonoszoknak. Diadalmi glóriájában is tenger, de a felhőkig emelkedő, amikor isteni színjátékot rendez a mulandóság járműveivel, amikor a gátakat emelő farizeusi irigységet kileli a hideg. Nekünk a küzködőknek és eszmék harcosainak Husvét az ünnepünk. Irtózunk a sziklasíroktól és pesesétektől, mert szép az élet — ill, még szebb — ott; ez a mi ideálunk. Ez a vágy pedig mindig szomjas: tovább szépülni, mélyebbre lekerülni: **elmélyedni.** Élet a mi ideálunk. Azt mondja a költő: Élni: nincs ennél ritkább; a legtöbben csak léteznek. *Mi is irtózunk a létől, de az életbe szerelmeseink vagyunk.* Szép, harmonikus élet, te vagy a mi mindenünk! Te vagy az igazi sphinx; mosolyogsz, de kőből vagy; arcod hús, vonz, de karmaid is vannak, melyekkel a lelket szálakká tudod tépni; integetsz felénk, de pusztában lakol, ahol az utakat csontok szegélyezik. Ezt az életet szomjuhozza a modern ember is, de problémát faragott belőle: nem érti meg. *Vegélál és szaporodik; a valóságok kelyhét kiüli önmaga kezéből és álomitalban delirál; ninesenek páncélosai; rozoga halászbárkákon kalózkodik sekély vizeken, közel, túlközel a fősza-
gú*

partokhoz. Az élete tengődés, a munkája robot, a költésze koldusének.

Azért nem bírja felszívni az élet színét, örömét és erejét önmagába. Szárnyakra kap ugyan és elrepül csodaszép tájak felett, de éjjel, sötétben, mikor minden fekete és elmosódó. Tekintete nincs a magasságok részére; az üres neki, vagy csak egy tekeasztal, hol a fizika játszik a maga golyóival. A földet nézni meg nem érdemes; csupa sír, árvagyermek és bukott leány! Kevés szemérem, sok pirosító, kevés templom, rengeteg korecsma; szűk tánc-terem, tágas temető. Valamit mégis magába szív: a temetők hangulatát. Pedig az élet tele van szépségekkel, de ezekre csak magaslatokról nyílik kilátás. Az emberek milliói pedig lent a völgyben kiabálnak, mint földönjáró gyermekek a léghajók után. Vagy az eltorlaszolt bányalejáratoknál, a bezárt gyárkapuknál lázadnak és fenyegető szavakkal kiabálnak fel az égre. Vagy már egyáltalán sem törődnek az éggel, hanem csak a földi mennyországokat az élvezeteket, a pénzt, a hatalmat kergetik, azért egymást ölik, tépik. Addig, amíg teljesen ki-merülve le nem raskadnak.

Mily más kép nyílik a Golgota magaslatáról. Mily más világitást ad a feltámadás fénye.

*Az élet krisztusi magaslatából messze el-
látni: a lent ellerülő világ elkicsinyedik; kavi-
csok helyett csillagokkal játszom, megértem a fáj-
dalom csodaszép zenéjét és hiszem, odafent jobb
ruhában jár még a nyomorúság is. Több van
bennem a napból, a mosolyból és tavaszról s a
termékenyítő harmatot is első kézből kapom.*

Hallom a feltámadt Úr Jézus üdvözlését felém hangzani: „békesség nektek!” és békesség száll az én szívembe is. Érzem a közös-
séget amaz Egyetleneggyel, ki eljött, szen-
vedett, meghalt, hogy az egész világot meg-

tartaná és érzem a közösséget az egész bűnös ember-világgal, mely szenved, gyötrődik és meghal azért, mert Őt meg nem találta. Kitérülnek előttem a földi lét szűk sikátorai, szédületes távlatok nyílnak meg előttem s a szűkölködő, szenvedő, megváltás, boldogság felé sóhajtozó milliók szívét szívemen dobogni érzem :

„Das, was der ganzen Menschheit zugetheilt ist,
Will ich in meinem innern Selbst genießen,
Mit meinem Geist das Höchste und Tiefste greifen
Ihr Wohl und Weh auf meinen Busen häufen,
Und so mein eigen Selbst zu ihrem Selbst erweitern.“

Az ilyen kiszélesedő léleknek valóban költészet az élet, telve a valóságok szépségétől, de meg is érzik rajta az örökkévalóság illata. *Virágvasárnapi hozsánna el nem kábilja, a nagy pénteki keresztrejlesztés el nem pusztítja ; hisz a husvétek reggelében, eszméknek, felfogásoknak és evangéliumoknak diadalaiban. Adj nekünk Uram életot, husvétot és ilyen embereket !*

Makó, 1912.

Déreczy Imre.

Fotografiák.

*Egbe nyuló ember óriások
Ezek a bércek.
Ma is mind oly fiatalok, épek !
Évezredek nagy harcait nyögve
Meg se inogva állnak a rögbe.*

*Karcol az ujjok szikla pennája
A felhőkre jön,
Im hull az ezüst, ránk perdül a könny.
Mit írhat a bérc ? Ég arca kigyúl,
Hajnala kertjén tűzrózsa virúl.*

*Földképe az ég, mint tiszta tükör
Fölibünk tartva,
Fény és árny mind csak emberi rajta :
Im a mosolygó mennyei kékség
Visszavert sugár, gyermeki szépség.*

*Azok az esti halvány csillagok
Árnyak képei,
Nagy műhelyeknek munkás szegényei.
Kiknek éltük arasszal van mérve,
Egyik éjből hullnak másik éjbe.*

*Ott az a felhő vágyaink rongya,
E rongyok alatt
Órtüzek égnek, remény sugarak !*

*Mint hadak útján, hol dübörg a rög
Lelkünk csatáiban a menny dörög !*

*És jönnek im, robogó nagy
Villámszekerek.
Népmillióknak vérkönnye pereg.
Kilobban a tűz ; gyönyörű látvány,
Csaták felhőin béke szivárvány.*

*Mit itt alatt a századok méhe
Világra hozott...
Felhők villámiban az viharzik ott !
Valami csodás kezek festhették,
Oly megváltói szépek az esték,
Mikor a nap az alkony bércein túl
Csendben meghal, mint Golgolán az Úr !*

Domby Béla.

A debreczeni egyetem gáncsolói.

E hó végén ül össze idei ülészakára az egyetemes konvent s ennek egyik legfontosabb tárgya a debreceni egyetem ügye lesz a debreceni főiskola kérdésével kapcsolatban. Azért szükséges egyházi sajtóban is napirenden tartani a kérdést, hogy a konventi döntés az ügy lehető teljes és minden oldalú megvilágítása mellett történjék. Annyival szükségesebb ez, mert az „egyetemi eszme hű lovagjai“ ellen több oldalról is végig hordták a véres kardot s több féle kísérlet történt abban az irányban, hogy az összes szempontok higgadt mérlegelése helyett, vagy mellett érzelmi mozzanatok is latba essenek a döntő pillanatban. A protestantizmus életbevágó kérdéséről lévén szó, felfogásom szerint itt biztos számitással és rideg mérlegeléssel kell megszabni az irányt, amelyben a kérdés eldöntését keresni kell.

Többen bizonyos érzékenységgel említik fel, hogy az állami egyetemmé való átalakulás előkészületei nem eléggé a nyilvánosság ellenőrzése mellett folytak le. Tényleg, ha így lett volna, nagy hiba lett volna. Minden közügy, fejlődésének bizonyos stádiumával, nyilvánosság elé való. Még inkább áll ez a mi református egyházi ügyeinkre, melyek állandóan a becsületes nyilvánosság oltalma és hatása alatt fejlődnek. Targyalás, illetőleg előkészület alatt álló dolgok azonban nem valók oda, különösen, ha nyilvánossá tételük nem is egy tényezőtől, az egyház képviselőitől függ. Mert az egyetem kérdésében is kettőn áll a vásár ! Egyetemet nem lehet létesíteni a törvényhozás hozzájárulása nélkül. Még felekezeti sem. Itt is ügylátszik, a kormányt fontos politikai érdekei kényszerítik arra, hogy az előkészület egy bizonyos stádiumában elhatározását ne publikálja. A tiszántúli egyházkerület elnökségének is álmán kellett tehát a diszkréciót, ha azt akarta, hogy tárgyaljanak vele. Ez minden közügy vezetésének elemi szabálya. Amint azonban a kérdés megérett a nyilvános pertraktálásra, a miniszteri leiratot s az igazgatótanács határozatát az illetékes tényezők

azonnal közzétették. Nov. 4-én kelt a leirat, 8-án az igazgatótanács határozati javaslata és az e lapok hasábjain a nov. 11. számban már nyilvánossá lett. És az egyházkerületi közgyűlés csak 23-án foglalkozott a kérdéssel. De addig is mindenki tudott már róla, aki csak érdeklődött a kérdés iránt, hogy a tárgyalások állami egyetem eszméjének alapján folytak. Azóta ismét jó néhány hónap telt el és a sajnálom mindenki szabadon nyilváníthatta és nyilvánította is gondolatát a szóban forgó kérdésről s most itt a konvent és határozhat, amint jónak látja. Sőt ugyancsak e lapok szerkesztője még a zsinat összehívásának a gondolatát is felvetette azok megnyugtatóására, aki a kérdés tárgyalását nem látják eléggé alaposnak. De maga az a tény, hogy az ügy a konvent asztalán van, a legélesebb cáfolata annak, hogy a döntésénél bárkinek, bármily faktor mellőzése csak eszébe is jutott volna.

Nagyon komoly helyről hangzott el az az ellenvetés is, hogy az egyetem kérdésében döntő s szinte visszavonhatatlan lépést tett a maga felelősségére a tiszántúli kerület, anélkül, hogy előbb megkísérlette volna az egyetemes egyház és a többi kerületek, esetleg a testvér evangélikus felekezeti segítségével a református, illetőleg prot. bölcseleti kar és tanárképző felállítását. Erre azonban a Sárospataki Református Lapok adja meg a feleletet, midőn eme kérdésnek anteaktáit egy nagyon alapos és tárgyilagos kis előadói tanulmányban ismerteti 1874-től kezdődőleg máig. (1912. évf. 11—14. számokban.) Ez felment bennünket attól a kötelestől, hogy ezzel a szemrehányással tüzetesebben foglalkozzunk. Aki a nevezett közleményt figyelemmel végig olvassa, első és legmélyebb benyomása csak az lehetett, hogy a tiszántúli egyházkerület és a debreceni főiskola minden alkalommal felhasznált a prot. közvélemény felrészására a debreceni egyetem, vagy legalább bölcseleti kar és tanárképző felállítása érdekében; de mindannyiszor kézzelfogható eredmény nélkül. 1874-ben a református és ág. ev. egyházkerületekkel közösen szervezi a debreceni prot. egyetemet; 1880-ban ismét, s 1881-ben, az idézett cikkely tanúbizonyosága szerint, az erdélyi kivéve, még az aránylagos költségeket is szétosztja a református egyházkerületek közt. Az egyházkerületek azonban egyáltalában nem siettek beiktatni a debreceni egyetem szükségleteinek rájuk eső részét költségvetésükbe. Sőt a tiszántúli kerület elvileg sem járul hozzá, mert az alsóbb fokú tanintézetek kiépítését sürgősebbnek tekinti. Mindössze a tiszántúli lelkesedésének van némi anyagi eredménye.¹ Természetesen mindez talán nem azért, mert nem akarták a református egyetemet,

¹ Sőt a tiszántúli kerület az első bpesti zsinathoz benyújtott munkálatában egyenesen „tiltakozik az ellen, hogy (debreceni bölcseleti és a kolozsvári theol.) fakultások akár közadakozás, akár a közalap segítségével létesítsenek”. (L. Zsinati Napló 1302. 1.) Szerk.

hanem azért, mert nem volt hozzá módjuk és mert saját helyi szükségleteik minden erejüket lefoglalták.

Az egyetemes egyházzal sincs különben. A debreceni zsinat megbizta a konventet egy magasabb tanintézet ügyeinek a mozgatásával, ez meg a tanügyi bizottságot foglalkoztatja több ízben a kérdéssel. Eredménye azonban alig lett több pusztán tervezésnél és néhány normál költségvetésnél. De mikor arra kerül a sor, hogy a szükségletek honnan fedeztessenek, a magyar kálvinista egyház újabb erőforrásokra nem képes rámutatni, bár három irányban is merülnek fel gondolatok. Az egyik a *közadakozás*. Bocsátanak is ki felhívást s el is rendelik az elszámolást, de itt aztán nyoma vész a dolognak. Bizonyára nem azért, mert illetéktelen magánosok erszényét duzzasztották meg a közfelbuzdulás bőven omló tallérai. A másik eszme, hogy a dologi kiadások fedezete a (debreceni) *főiskola főkepentárára háríttassék*. No, ezt a debreceni főiskola magától is tudta, minden tanügyi bizottság és konvent nélkül, sőt még teljesebb mértékben meg is cselekedte. A harmadik az *államsegély* az 1848. XX. alapján, ami, megvalósulás esetén, kegyes önámítás lett volna, felekezeti fakultás állami pénzen. Amint a fejlemények mutatták, az államnak is volt magához való esze. A második pesti zsinat 1906 tavaszán ismét kimondja, hogy egyházunk teljes erejével törekedjék a bölcseleti fakultás felállítására. 1908 tavaszán a konvent ismét megújítja a régi, abban az ügyben kiküldött bizottság mandátumát; de egyéb nem történik. Úgy annyira, hogy a Sárospataki Református Lapok írója méltán így sóhajt fel: „... a református konvent... várta, hogy mit tudunk tervezni és produkálni a magunk tehetségével s legfőlegb állami hozzájárulással. Évekig várta *összetelt kézzel*”. Egy szóval az egyetemes egyház támogatásából sem lett semmi.

Mindezekből világos, hogy a debreceni egyetem református jellegének s mivoltának a biztosítására a református, sőt prot. közélet legszélesebb mezején sok minden kísérlet megtörtént; ellenben örök homályosság marad abban a kérdésben, hogy a debreceni egyetem gáncsolói honnan vették az alapot ahoz a szemrehányáshoz, amely szerint a debreceni intéző körök lemondtak a református felekezeti egyetem vagy bölcseleti kar jövőjének a biztosításáról, azelőtt, mielőtt erre nézve egyházi közéletünk egyik jogos tényezőinek támogatását kikérték és megnyerni megkísérlették volna. Ennek éppen ellenkezője az igaz. A kérdésnek, amint a Sp. Református Lapok derék dolgozata kimutatja, éppen 38 esztendő múltja van egyetemes református egyházunk színe előtt. És e 38 esztendő alatt a *debreceni vezérférjak abszolút semmi támogatásban, de még csak valamennyire realizálható jó tanácsban sem részesültek*. És most még is arról az oldalról éri a legtöbb szemrehányás a tiszántúli egyházkerületet, ahol a legcsekélyebb volt, mert másképen nem

Ita és Borsalino kalapok a legszebb választékban Frank Testvéreknél
Debreczenben, Piac-utca 50-ik sz.

is lehetett hajlandóság és képesség a közös nagy cél támogatására.

Sem egyes egyházkerületek, sem az egyetemes egyház nem tehet szemrehányást Debrecennek azért, hogy erői elégtelenségének s a helyzet súlyának mérlegelése után feladta a felekezeti egyetem, illetőleg fakultás biztosításának lehetőségébe vetett reményét, mert készségével, akaratával, erőivel *testvértelenül magára maradt*. Közel negyven év tapasztalatai győzték meg e szomorú jelenségnek valóságáról. Mikor pedig az események fejlődése új helyzetet teremtett s ez új helyzet gyors felismerését kívánta meg tőle s ehhez képest gyors elhatározást is: a babilóni vízek tétlen siránkozójának nincs joguk kifogásolni a debreceni határozatot azért, mert megmentette azt, ami az adott helyzetben, minden jogos érdek figyelembe vétele mellett, megmenthető volt. Az akaratlan tanácsstalanság gáncsaival ne nehezítsék azoknak a szerepét, akik nagyszabású alkotások cyclopius köveit rakják le; akik lázasan folyó munka élén állanak, akik a keletkező életet képviselik a hamleti tépelődés után és sorvasztó tehetetlenség közepette. Akik egy bővithetetlen ideológia megrögzöttségében, vagy a localpatriotismus vérszegénységében élnek, ne vessenek gáncot azoknak, akik a magyar protestantizmus sorsának fordulatát felismerni képesek, aki meglátják a fejlődés új lehetőségét és perspektíváit és akik magukra hagyva is az egész magyar kálvinizmus kulturájának legfőbb terheit emelik vállaikra...

Az a világos kép, amelyet a Sp. Református Lapok ad az egyetemi eszme fejlődéséről magyar református egyházunk körében s amelynek nyomán haladtunk mi is rövid áttekintésünkben, mindenkit meggyőzhet arról, hogy egyetemes egyházunknak közel negyven év alatt nem sikerült az ügyet semmivel sem előbbre vinnie. Ebből s világos, hogy ami történt, az kizárólag a tiszántúli egyházkerület, a debreceni főiskola és egyház, valamint Debrecen város segítségével történt. Ezért őket csak tisztelet és hála illeti meg az összeség részéről is (erről azonban, legalább újabban, nem sok szó esett). Ez azonban részünkről *távolról sem akar szemrehányás lenni közéletünk egyellen tényezőjével szemben sem!* Az egyházszervezés, azt is mondhatnám, egyházmentés, munkája körül mindenütt oly szorgos teendők szüksége merült fel, hogy a meglévő erőkből áldozatra senki sem gondolhatott. Végre is sokkal égetőbb szükség volt az egyházak megmentése, züllő népiskolák lábraállítására, lelkesítő javadalmak, nyug- és özvegyi díjak rendezése, meglévő intézmények istápolása, a misszió ügy ápolása stb. stb., mint a tudomány fényes csarnokának emelése, mely, jól mondja az egyik tiszáninneri határozat, végre is az épület betetőzése. A hiba ott kezdődne, hogy ha ilyen helyzetünk felismeréséből nem vonnánk le a konzekvenciákat s időszerűtlen ábrándokért önmagunkon vágnánk sebet.

Az események fejlődése halad a maga útján.

A kor szelleme új egyetemek szükségét és lehetőségét érlette meg. Egyházunk dicsőséges munkája Debrecen kulturáját annyira emelte, hogy az egyetemi kombinációból nem maradhatott ki. Amit önmaga épített, azt önmaga nem rombolhatja le. A kálvinista kulturának nem szabad olyan torz szerepet vállalnia, hogy saját érdekeire hivatkozva, továbbfejlődésnek álljon az útjába. Ilyen szereppel valóssággal megmérgezte volna egy nagy kálvinista vidék kulturális közéletét és itt a saját fiai előtt tette volna magát utálatossá. És miért? azért az ábrándért, hogy majd idővel megismeri ő azt az egyetemet. Mivel? azzal a támogatással, amelyre negyven éve hiába vár? Az eddigi kísérletek nyujtanak reményt arra, hogy a most lappangó erőforrások száz év múlva már kellő bőséggel buzognak fel? Az kétségtelen, hogy jelenleg Debrecenben volt meg a legtöbb erő — de távoltól sem elég — a református bölcséleti kar kiépítésére. Reménységei is a legtisztábbak voltak. Ez kétségtelen. De a helyzet képe új vonással gazdagodott, amint a debreceni állami egyetem terve illetékes helyen is kellő nyomatékkal szóba jött. Ekkor a helyzetet már nem volt szabad kizárólag csak az előbbi szempontok alapján itélni meg. A döntő súly ekkor erre az új mozzanatra esett s ennek épen református érdekekből kellett engedniünk. Annival is inkább, mert belátható időn belül nem lett volna a református egyházunknak sem összeségében, sem helyi tényezőiben elegendő ereje arra, hogy az állami egyetemekkel versenyre képes református fakultásokat tartson fenn. Nem szabad megfelekeznünk arról, hogy Kolozsváron is a bölcséleti kar (a matematika, fizikai kar nélkül) évi 400000 koronába kerül; a legutolsó konventi munkálát is kerek számban 315 ezer koronában állapítja meg a szükségletet. Már pedig egyházunknak nem dicsősége, de terhe lett volna egy olyan intézmény fenntartása, amely akár személyi érdekek, akár anyagi ellátás szempontjából alárendelt szerepre lett volna kárhóztatva az egyetemek megfelelő fakultása mellett.

Mindebből azonban egy tanulság is kinálkozik a levonásra. Ha a magyar kálvinizmusra hasonló nagy és közös érdek megoldása vár, ez csak *az egység erősebb átértése és átérzése mellett sikerülhet neki*. Tanácskozni s még tervezni is lehet közösen pusztán a tanácskozó szervek közössége mellett is, de eféle nagy alkotások sikeréhez és a meglévő erők kihasználásához még egyéb is szükséges. Mindenekelőtt az, hogy a rész le tudjon mondani külön érdekeiről az egész érdekében. Az, hogy az egyes áldozzon saját erőiből az összeség erőinek gyarapítására. És mindenek felett az, hogy az egyik ne keressen árulást abban, amit a másik csinál. Hiszen partikularizmusunkban sokszor odáig megyünk, hogy hajlandók vagyunk a másik közigazgatási kerületet ellenséges területnek tekinteni. Mindez, sajnos, ebben az ügyben ma már csak a jövőre vonatkozhatik. Azonban, bizonyára még sokszor fordíthatnók tanulságunkra. Felső oktatási kérdésekben is.

SCHMIDT S. Ajánlja dusan felszerelt
DEBRECZEN zongora-, hangszer-, cimbalom- és zenemű-raktárát!

Felfogásom szerint ugyan ott, ahol az nincs meg, az egyszerű kérdésben, az ország felekezeti tagoltságát s ezzel a széthúzást növelni, végzetes hiba volna. Remélem is, hogy kormányzó férfiaink bölcsesége ezt mindenkor meg is fogja akadályozni. Ha mégis azonban a református egyház kárára és becsapásával ez megtörténne, a református egyetem ügye ismét aktualissá válnék. S akkor a debreceni egyetem eszméjének a fejlődéstörténetéből és sikerességének előidéző okaiból le kell vonnunk a tanulságokat. Akkor a magyar kálvinizmusnak élet s becsületbeli kérdésévé válik az egyetem ügye. Megválnak, lesz-e — ha az az idő eljő, mit isten se adjon, — elég erő és lemondás a különböző helyi érdekek képviselőiben az erők tömörítésére!! Ehez különben más téren is, hozzá kell szoknia a magyar kálvinizmusnak, ha az ellenfél hatalmának szervezett egységével szemben elvérzeni nem akar. De másképen is gyűjteni kell az erőt a legrosszabbra is és nem szabad legalább is kétes eredményű kísérletezésekkel elfecsérelnie. Főleg azt, ahol ehez meg van az erő: főleg annak, kire a változott helyzetben újabb s még az eddiginél is fontosabb hivatás vár — épen a legrosszabb időkben!

Patakra gondolok, ahol messzevágó koncepcióval kell a főiskola hivatásának magaslatára emelkedni. Debrecennek a helyzet mostani alakulatában nem lehet más úton szolgálni a protestáns érdekeket és a nemzeti szellemet, mint amelyre rálépni készül. Debrecen a jelenben tölti be hivatását azzal, hogy református vidék a kálvista magyarság számára biztosítja az állam legmagasabb kulturális erőt. Pataknak a jövőre kell gondolnia, hogyha a mostani elhatározás értékét egy káros alakulat devalválná, kibonthassa azt a zászlót, amelyet most, a körülmények alakulása miatt, épen protestáns érdekek biztosítására, begöngyölnünk kellett.

Ebben a szerepben nincs ellentét, nincsen ellenmondás. Patak és Debrecen a magyar kálvinizmus szolgálatában kell, hogy így egészítsék ki egymást.

Az ilyen munka felosztáshoz lesz-e elégséges egyetértés, elég lelki nagyság? E történelmi hivatáshoz megfogjuk-e találni a kellő perspektívát. Ezen fordul meg a jövő.

Debrecen már megtette a legjobbat, ami az adott helyzetben ma tőle tellett.

Mitrovics Gyula.

A protestáns liberálizmus kérdése.

1. A pesti támadás.

(A Prot. G. I. L. múlt heti számából.)

Mostanában csakugyan a jelszavak korát éljük. A legellentétesebb csatakiáltásoktól hangos a levegő. Csak az a baj, hogy az emberek nem annyira érvekké, mint inkább terrorral, lekicsinyléssel és gúnnyal dolgoznak egymás ellen. Napjainkban a liberálizmus és

a reakció a divatos jelszavak. Liberális mindenki, aki a galileistákkal tart, a szabadkőműveseket pártolja és megállapította, hogy a komolyabb és mélyebb valóság már pathológiai jelenség. Viszont pedig pietista, reakciós és farizeus mindenki, aki a liberálizmust monopolizáló vezéreknél ellent mer mondani.

Szegény mezőtúriak is megjárták! Ők azt hitték, hogy a keresztyénségnek is tartoznak valamivel, amikor megundorodván a *szabadkőművesség speciálisan magyar dekadenciájától, jövőendő lelkészüket meg akarták övni* annak esetleges veszedelmétől. Nosza lett erre nagy riadalom. A mezőtúri határozat rögtön halálra ítéltetett, mint olyan, amely „gonosz és veszedelmes”; „ellenkezik a reformáció szellemével”, az „egyéniesség legszentebb jogaiba gázol” és mint általában minden pozitív keresztyén álláspontról megkockáztatni merészelt kritika, „véreben mérgezi meg s öli meg a protestantizmus lényegét” amely mellett megszűnt a „kálvinizmus szabadsága” s mindazok, akik szembe mernek szállani a korlátlan szubjektivizmus kitöréseivel és többet mernek imádkozni, mint amennyit az Aczél Gáspárok liberálizmusa engedélyez, azok már a „klasszikus farizeizmus” hűnébe esnek; végül pedig, ha *nem nézik barátságos szemmel a modern magyar szabadkőművességet és a szocializmust*, pietizmusuk által a nemzetköziség sötét köpönyegét öltik magukra... stb.

Valóban csodálatos, hogy a fogalmaknak mily óriási zűrzavara téveszti itt meg az egyébként jóindulatú elméket is! Hát mikor veszik egyszer már észre, hogy ők a szent liberálizmus helyett a veszedelmes *libertinizmust* vették védelmükbe? Hisz ők a filozófiai vagy korlátlan *lelkiismereti szabadságot*, mely csak *theorice* létezik, épen úgy, mint akár a liberum arbitrium indifferentiae, összezavarják a reformáció alapelveivel és a protestantizmus lényegével. Eközben pedig elfelejtik, hogy ugyanakkor, amikor keresztyéneknek vallották magukat, már egy bizonyos *irányban* lekötötték lelküket és egész gondolkozásmódjukat az Isten számára és így egész gondolkozásmódjukban az élő, személyes Istennel, sőt Krisztussal is számolniuk kell. És a minduntalan előrángatott reformátorok sem a *korlátlan*, tehát az atheizmusig is elmenő gondolatszabadságra gondoltak és nem azt mondták, hogy mindegy, akárhol gondolkozik is valaki és így, még ha atheista is, bennmaradhat az egyház kebelében (mert a mi legújabb keletű egyházi liberálizmusunk szerint mindez lehetséges), hanem azt, hogy, ha már egyszer elfogadta valaki a keresztyén alapot, tehát az evangéliumot, akkor ezen az alapon állva, már ki-ki maga építheti tovább a maga hitéletét, minden földi tekintélytől menten, a *saját legbensőbb meggyőződése szerint*, de *csakis az evangélium és általában a szentírás alapján*. A mi egyházi liberálisaink azonban összezavarják ezt a reformátort, tehát tisztán keresztyén, tehát egy bizonyos értelemben véve már *megkötött és körülhatárolt* liberálizmust a modern, Isten nélkül dolgozó világnézetek anarchista és radikális, tehát a leg-

FŐVÁROSI BAZÁR

Debreczen, Simonffy-u. 1.

Ajándék-tárgyak, háztartási cikkek, üveg- és porcellán-árúk.

Legolcsóbb bevásárlási forrás!

nagyobb szélsőségeket megengedő *libertinizmusával* és ez utóbbinak a nevében intézik támadásaikat mindazok ellen, akik szigorú evangéliumi alapon állva, az Aczél Gáspároknak a keresztyénség területére való illetéktelen betörését nem hajlandók tovább tűrni!

Igazán végtelen nagy szolgálatot tenne a magyar református keresztyénség ügyének az, aki az ilyen hamis jelszavak alatt dolgozó, minden komoly keresztyén törekvést elnémitani akaró, végeredményében pedig a legteljesebb passzivitást eredményező kép-telen felfogásokra bármilyen propagandaformájában felhívna a magyar református közvélemény figyelmét. Mert ha *ezt a libertinizmust* propagáljuk, mint reformátori elvet, akkor világos, hogy nincs jogunk soha senki ellen felszólalni, de még esküt sem venni „egyházunk alapelveire”. Akkor el kell tűrnünk azt, hogy akár összes katedráinkon atheisták üljenek, a papság pedig hirdethet buddhizmust, mohamedánizmust, agnoszticizmust, vagy akármit... szólni ne próbáljunk ellene, mert hisz ez „az egyéniség legszentebb joga” és sérelem lenne mindenféle korlátozás, mely az ilyen embereket a keresztyénséggel szemben vállalt kötelezettségeikre figyelmeztetné.

Epen azért nagyon szeretném, ha a mi egyházi libertinusaink egyszer már tisztán és *világosan* körvonaloznák álláspontjukat a következő kérdésekre vonatkozólag: 1. mi szerintük a protestantizmus *igazi lényege*; 2. van-e szerintük és hol kezdődik, egy kimondottan keresztyén, közelebből református keresztyén egyház életében az a határ, amikor az egyháznak joga van a szolgálatába *önként* belépett egyéneket bizonyos elvek hirdetésénél felelősségre vonni? Ha pedig nincs ily határ, miként képzelik ők az evangélium tiszta hirdetésének és a sakramentumok helyes kiszolgáltatásának biztosítását? Ha e kérdésekre egyenes és világos feleletet adnának, akkor aztán tisztázhatnánk egész sereg oly fogalmat, amellyel manapság oly könnyen dobálóznak.

Itt van például a *zelotizmus* vádjja is. Napjainkban ugyanis, ha valaki a libertinusokat kritizálni meri, ha határozottabban ki meri domborítani *református meggyőződését* még az egyes dogmáknál is, az már zelota, izgága, türelmetlen ember. De amikor ők gúnyolják a „*pietista*”-kat; amikor mozgalmat indítanak a „*pietizmus*”-nak, mint „*fekély*”-nek kiirtására: amikor inquizitori buzgósággal üldözik azokat, akik vasárnapi iskolát mernek vezetni, amikor a „*pietista*” teológusoktól legáció előtt bekérik a predikációkat és azt megcenzurázzák, nehogy túlságos pozitív keresztyénséget hirdessenek, akkor ez persze nem zelotizmus, mert ez a liberalizmus szent nevében történik!

Igy vagyunk a mezőtúri határozattal is. Némelyek szerint ez a határozat az egyéniség legszentebb jogaiba gázol. De vajjon magának a gyülekezetnek nincs épen olyan legszentebb joga, amellyel meghatározhatja azt, hogy milyen szellemű papot hívjon?

Hisz külföldön mindenütt teológiai irányuk, szóval világnézetük *milyensége* szerint választják a papokat és még sem jut eszébe senkinek, hogy ebben sérelmet lásson! Csak nálunk nem történhetik ez, mert itt a gyülekezeteknek a legtöbb helyen még alig van önálló szelleme és felfogása. Ha pedig van és érvényesíteni meri azt, mint Mezőtúr tette, akkor ez már mindjárt reakció, amely megfojtja a lelkiismereti szabadságot!

Reakciós különben ma már az is, aki a *szabadkőművességet* bírálni merészeli. Pedig a mai szabadkőművességnek ú. n. *román* iránya, melyhez a magyar szabadkőművesség is tartozik, úgyszólván kibékíthetetlen ellentétbe került a pozitív keresztyénséggel. Védelmére felhozzák ugyan, hogy a szabadkőművesség mily ideális szövetség és hogy oly magasztos célok szolgálatára alakult, amelyek a keresztyénség ideáljával teljes harmóniában vannak. Hogy *régebben* mindez így volt, azt mi is aláírjuk. Most azonban már óriási különbség van a mai modern, speciálisan magyar és a régi, mondjuk 50 év előtti szabadkőművesség között. Tudjuk, hogy a biblia mily nagy szerepet játszott a szabadkőművesség szellemének irányításában. Ma azonban ez sem így van, különösen Magyarországon. Mindenki ismeri a *Galilei-kör* kimondottan vallás- és keresztyénellenes destruktív irányát. Nos tehát, úgy áll a dolog, hogy a magyarországi, körülbelül 75 szabadkőműves páholy közül 30 fogadta már a Galilei-kört nyilvánosan a védelmébe és támogatja is. Vajjon mit jelent ez? Azt, hogy a magyarországi szabadkőművességnek majdnem *jele helyesli a Galilei-kör vallásromboló* akcióját. És hogy milyen szellemen történik ez, arra nézve elég, ha betekintünk néha a szabadkőművesek írásaiba. És amikor hivatalos lapjuk, a „*Kelet*”, azután a „*Szabadgondolat*”, valamint a „*Világ*” pl. olyanokat írnak, hogy a vallás „szellemi pálinka”, a keresztyénség „hulláknak való vallás”, „a vallás olyan méreg, mint az alkohol: butít, gyilkol és aljasít”, amely minden „haladás kerékkötője”, akkor csak túlságos jóhiszeműséggel és önmagunk megcsalásával mondhatjuk azt, hogy a román irányzatú szabadkőművesség és a magyar szabadkőművességnek is csaknem a fele olyan magasztos ideálok szolgálatában áll, amelyek a keresztyénség ideáljaival teljes harmóniában vannak.

Aczél Gáspárnak „A szabadkőművesség titkai” című munkája pedig végül egy szomorú jelenségről rántja le előttünk a leplet. Megmagyarázza nekünk azt, hogy mi is a mi magyar református intelligenciánk közismert vallástalanságának és cinizmusának az oka és a „titka”. Az, hogy *ilyen* tanárok is akadnak a református főgimnáziumokban, akik ily sivár, cinikus lélekkel mernek felekezeti iskolában tanítani! És az a körülmény, hogy nem érzik az *egyház ideáljai és a saját lelkük sivársága* közötti különbséget és a következtetést le nem vonják, — csak azt bizonyítja, hogy egyházunk értékeit semmire sem becsülik. Viszont egyházi közszellemünk meg annyira gyenge,

TOLNAI DÁNIEL **ELSŐ ÉS LEGNAGYOBB HAJDUMEGYEI CIPÓRAKTÁRA**
A „Cipő király”-hoz **Telefon 801.**
Debreczen, Piacz-utca 49. (A postával szemben.)

hogy az ilyen embereket fölzúdulásával egy pillanat alatt el nem tudja seperni.

Ezeknél a jelenségeknél azonban már nem elég azt mondani, hogy a tudomány fegyvereivel döntsük meg ezeknek az állításait. Mert itt nem tudományos vitatkozásról, hanem magáról az *életéről* van szó. És az ilyen embereknél semmiféle tudományos legyőztetés nem használ; ők felkelnek újra, mert rombolni akarnak, hisz cinizmusukban másra nem képesek.

Mindezt ölbe tett kézzel nem nézhetjük. Elvégre vannak emberek, akik néha a földrengés moráját is csak jámbor kocsizörgésnek érzik. Vagyunk azonban olyanok is, akik résen leszünk és el fogjuk tűrni az egyházi libertinusok összes megtisztelő jelzőit akkor, ha sikerült a magyar reformátusság egy kicsiny, de lelkes táborát több határozottságra és bátrabb felépésre bírni!

S. J.

2. Felelet a pesti vádakra.

Szükségesnek tartottuk a fenti budapesti előkeresztvény kálvinista fiatalság hangulatát kifejező, a protestáns liberálizmust támadó cikket szószerint lenyomatni és olvasóink elébe adni.

Hadd lássák a magok szemével, hogy milyenek az utolsó ítélet szentjei és öntöttjei, akik itt nálunk az annyira várt és beszélt vallási újhódás ügyét vannak hivatva képviselni és előmozdítani. Hadd hallják a magok tulajdon fülével az ifjú próféták beszédét, akiknek a mi régi, öreg evangéliumunk élettelen, akiknek a mi eddigi protestáns szellemünk és szabadságszerető irányunk ellenszenves. Lássák ezeket a gyümölestelen, virágtalan fákat, ezeket a kryptogam páfrány-féle növényeket.

Ha olyanok mind, mint amilyenek a fenti közlemény írója bemutatkozik, akkor nem sok örömük telhetik bennök. Nincsen bennök semmi krisztusi szeretet, sem evangéliomi szabadság, sem apostoli lélek. Még protestáns öntudat sem, hanem csak valami általános keresztényi érzélgés. Még a hithű keresztény derült világnézlete és lelki megnyugvása sem tükröződik soraikból, hanem valami magát és másokat emésztő zaklatottság, a májatépett Prometheüs keserősége és nyugtalansága.

Ránk legalább így hat az S. J. vádoló, fenyegető feddözése és zagyva beszéde.

Azért számádoztat, mert a mezőtúri ismert presbiteri határozat ellenében a lelkészi állás méltóságát védelmeztük és a nyilvánvaló reactionárius törekvésekkel szemben a szabadirányú elemekkel való együttműködés szükségét hangsúlyoztuk.

Ezzel szemben S. J. nem azt bizonyítja, hogy a mezőtúri határozat református egyházunk szellemével és érdekével megegyezik, sem annak megállapításába nem megy bele, hogy a liberális elemek helyett, miért volna kívánatosabb a jézsuíta iránnyal való szövetség, hanem a korlátlan subjectivizmusról, Aczél Gáspárról, a modern szabadkőművességet és socializmust barátságosan szemmel néző nemzetközi pietizmusról, no meg a libertinizmusról fecseg. A korlátlan

subjectivizmus dolgához azonban semmi közünk, ahhoz a pietismusnak van igazán köze, amely maga is ehez a korlátlan subjectivizmushoz támaszkodik; Aczél Gáspár urat nem ismerjük, libertinusok nem vagyunk s minden ilyen insinuációt kerekén visszautasítunk, a hit dolgában pedig az evangéliumhoz és a konfessziókhöz tartjuk magunkat.

De hiszen nem is ezekről van szó, nem a dogmák liberális vagy akármilyen értelmezéséről, nem a hit védelmezéséről, hanem egy illetéktelen és időszerűtlen határozatról.

S. J. tudva vagy tudatlanul abból az ötletből, miszerint a mezőtúri presbitérium megtiltotta, hogy papja szabadkőműves legyen, a mezőtúri presbitériumot az igazi keresztényi hit védelmezőjének teszi meg; de az a határozat az igazhitűségre egyáltalában nem vonatkozott. Nem azt kérdezték a mezőtúriak, hogy leendő papjuk orthodox vagy modern, hogy hívő vagy hitetlen-e? hanem társadalmi magatartását kívánták korlátozni. Az első nem rájuk bízott, a másikkhoz nem volt joguk.

S. J. ur nem ismeri a mi egyházi alkotmányunkat és hitvallásainkat, mert különben tudná és tekintetbe venné, hogy a lelkész tudományos készültségét, hit és erkölcs dolgában való magatartását nálunk a kerület és az egyházmegye állapítja meg. Az independenseknél ez mind másként van, de mi nem vagyunk még independensek és nálunk a lelkész felett az esperes és a megye rendelkezik. A lelkész nem is a gyülekezet, hanem az isteni ige szolgája, ő nem egyik vagy másik gyülekezeti hatalmas szájaize szerinti evangéliumot tartozik hirdetni, hanem az örökkévaló szent Isten evangéliumát. Lám ezért is gonosz és veszedelmes dolog az a határozat. Ezért nem felel meg az a mi törvényeinknek, alkotmányunknak és ezért van ellenére a lelkészi állás függetlenségének és a papi tisztségnek. Hogy milyen ellenére, megmutatják a mezőtúri fejlemények, de elég legyen e tekintetben a Szabolcska klasszikus nyilatkozatára hivatkoznunk, melyet e sorokkal egyidejűleg kaptunk.

Az S. J. álláspontja tehát semmiképen sem fedi a magyar református egyház alapelveit. Egyoldalú nézőpont az, mely előtt csak a sokat hangsúlyozott kegyesség és rend a fő, amit ő egynek vesz a református igazhitűséggel, pedig nem az. Kegyes lehet a maga módja szerint minden felekezeti különbség nélkül akárki, akinek lelki egyensúlyához a rendes egyházi közszolgálatokon, az isteniszteletben való részvételen felül még külön lelki gyakorlatok és külső formalitások is szükségeltetnek.

A vallás lényege azonban nem ezekben a formulákban határozódik, hanem a hitben. Ehez képest a mi vallásunk lényege az evangéliumok alapján álló hit és lelkiismereti szabadság. Ezt tanítják a mi szimbólikus könyveink és így valljuk mi is. Tudja ezt már a gyermek is, miért kérdi hát szemeit forogtatva a pesti névtelen? Azért, hogy meg próbáljon fogni, mint a farizeusok a Mestert, vagy hogy kitérjen az igazságkeresés elől, mint Pilátus? S miért akarja

Aki órát olcsón venni akar, vagy **Borbély L. és Társa**
 azt szakszerűen meg akarja javíttatni,
 forduljon bizalommal
 óraművesekhez
 Debreczen, Hatvan-utca 9. sz.

okvetetlen tudni, hogy szerintünk mikor lehet a lelkészt katedrájától megfosztani?

Nyilván valami frissebb Zoványi-féle eretnekséget szimatol és újabb inkvizícióra készül. Ha az E. T. fegyelmi eseteit hibásnak tartja, legcélszerűbb, ha az íráshoz folyamodik, mely szerint az Isten, aki megítél. (V. ö. Helv. Conf. II. 3. és XVIII. 15. és 17.)

De nem az elítélés és elvesztés a fő, hanem a megjobbítás, a megtartás és nem a törvény szolgálata, hanem az evangélium szabadsága, amellyel minket a Jézus Krisztus megszabadított. Nem a gyűlölködés, hanem a szeretet. A haladás, a tökéletesedés, a hit a jóban, nemesben és a lelkiismereti szabadság. A keresztyén ember szabadsága, mint Luther és Kálvin mondaná.

Ezért küzdöttek őseink az S. J., a Societatis Jesu-féle irány követői ellen s ezért kell nekünk, mint kisebbségnek ma is a többi jézsuíta-ellenes pártokkal összefogni és az újonnan megnyíló küzdelemben a köz, az állam, a nép és a szabadság védelmére kelni.

Ez úton találkozunk a többek között az S. J. által most halálra keresett szabadkőművesekkel is, akik közé nagyjaink régebben kivétel nélkül csaknem mind rendszeren beléptek s akik bizonyos mértékben az összes felekezeteken felülemelkedő s minden művelt embert egyesítő humánus törekvéseiben fáradoznak s akik amiatt, hogy ma itt nálunk részben bizonyos, a népjogok kiterjesztésére irányuló politikai törekvésekkel is próbálkoznak, csak nem lettek tán rosszabbakká? S. J. és társai előtt azonban talán éppen ezért gyűlöletesek, viszont pedig azok előtt, akik magokat a néptől el nem szakaszthatják s a magyarság állapotát keserülik, épp ezért rokonszenvesek.

Hogy közöttük kinek mi is a tulajdonképeni vallása, azt mi nem is tudjuk, nem is keressük. Nem is tartozunk hozzájuk. Azt azonban tudjuk és meg is állapítjuk, hogy midőn a velők való esetleges együttműködést tartjuk szem előtt, akkor nem a vallásra, nem a hit dolgaira gondolunk, hanem csak a protestantizmus és még inkább a protestánsok politikai és társadalmi magatartására. Ezt pedig csak nem tiltja az evangélium. Sőt. A Megváltó az egész világ idvezítésére küldetett. Pál szerint a keresztyén házastárs a pogány felet is megszenteli. Az evangéliumi gyalomban mindenkinek egyformán benne vannak. Minek akarja hát S. J. a más nézetűeket olyan hirtelen kigyomlálni? Miért agyarkodik a szabadkőművesekre, a liberálisokra, tanár- és lelkész társaira és mindenkire, aki nem pietista s vele egy hitet nem vall? Miért gyűlölködik, miért idegenít ott is, ahol szeretnie, összetartania lehetne?

Miért nem érti, hogy itt nem dogmákról, nem a vallás dolgairól, hanem világnézletek küzdelméről van szó? Az örök harcról, mely a teremtés kezdetétől s azóta is folyik. A haladás és maradás, a szabadság és szolgaság, a vagyonos kevesek és a vagyontalan milliók küzdelmeiről, mely ma újult stádiumba lépett. A szentírásban említett meghasonlásról, mely mindenkit megháborít, mindenkit érdekel. Minden népeket, minden egyházakat, minden embereket. Ez a két polus, amely körül ma a világ forog. Ez a próbakő, mely mindenkit megpróbál és mindeneket részekre oszt.

Magát a mozdulatlan katolikus egyházat is. Ime ott is feltűnnek a megátkozott modernisták. Minket is; ime nálunk is jelentkezik a retrograd irány

képviselője. Még a politikai pártokat is. Ezek is eszerint igazodnak. Nem is jelszavak ezek többé, melyek csak elhangzanak, hanem elementáris erők, amelyek lábunk alatt a földet rengetik.

Mozgatják a mi kis világunkat is. Érdekelnek bennünket is. Hazánk, egyházunk, házunk, szabadságunk forog veszélyben. Nálunk is felvonultak az ellenséges hadsorok. Az egyik oldalon az ultramontán tábor a jézsuítákkal és a fedualis nagyokkal, a másik oldalon a liberális elvek képviselői a szabadkőműves és szocialista szövetségekkel.

Még csak kétségbe sem jöhet, hogy mi magyar reformátusok melyik táborhoz csatlakozunk.

Múltunk arra kötelez, helyzetünk arra utal, jövődönk azt teszi szükségessé, hogy mi a szabadelvű irány zászlóhordozói legyünk.

Ebben a meggyőződésben nem ingat meg bennünk sem az ú. n. közös keresztyén érdekekkel való csalogatás (ezt már régen halljuk); sem a Galilei egyetemi önképző-kör atheistával való ijjesztgetés (ezt csak S. J. mondja). A keresztyénséget nem féltjük, a tudományos kutatásoktól nem félünk. A Galileistáktól sem, akik különben inkább a túlsó táborot fenyegetik (lásd a szerzetes vitát). De ha a hit dolgait vitatják, sem tesznek egyebet, mint a Béreabeliek. Ha más eredményre jutnak, mint azok, annál rosszabb rájuk nézve. De akármilyen eredményre jussanak is, az nem árthat nekünk és az igaz hitnek. Amint nem ártott a Galilei felfedezése sem. De árthat és árt a protestáns szabadelvűségnek olyan értelmezése, mint aminő a S. J. féle felfogásból árad s amely ellen, miután kihivattunk, az evangéliumra és konfesziónkra támaszkodva, amikhez rendületlenül ragaszkodunk, a vallási megújodást és reformokat féltve, amiket őszintén óhajtottunk, ezennel ünnepelesen protestálunk.

Dr. Ferenczy Gyula.

A debreceni református egyházmegye tavaszi gyűlése.

Április 11-én délelőtt tartotta meg a debreceni református egyházmegye szokásos tavaszi gyűlését a debreceni református egyház tanácsstermében. Előző nap, 10-én délután már megtartották a gyűlést bevezető és előkészítő bizottsági gyűléseket s értekezleteket. Különösen az előértekezlet igen népes és élénk volt, ahol a tárgysorozat egyes főbb pontjait megbeszélték s így maga a közgyűlés elé kiforrott vélemények és javaslatok kerülhettek. Meg is lát-szott ez a gyűlésen, mert reggel 9-től 11-ig szép simán letárgyaltatott az 58–60 számból álló tárgysorozat.

Pontban 9 órakor Dávidházy János esperes meleg szavú, szívből szálló imát mondott, melyet a gyűlés tagjai buzgó együttérzéssel hallgattak. A gyűlés megalakulásakor az az öröndetes tény lett nyilvánvalóvá, hogy az alkotó tagok közül alig 4–5-en hiányoznak. Kihirdettetett az egyházmegyei egyházi tanácsbíró és jegyzőválasztás eredménye: megválasztottak az előbbi tisztségre Kozma Zsigmond nagybajomi és az utóbbira Veress Bálint hencidai lelkész, kik az esküt nyomban le is tették. Esküt tettek még a gyűlés folyamán az újonnan választott tanítók és tanítónők, összesen 7-en.

6 h 2v

Bejelentetett, hogy Vértesre Á. Nagy Sándor újlétai, Sárádra pedig Holló József Szentjobbi lelkészek választottak meg; a választások megerősítést nyertek s az illetők a hó végén elfoglalják új állásukat.

A számadások rendben találtattak s felvételnek a jegyzőkönyvbe.

Elhatározott, hogy az egyházmegyei gyámintézeti segélyek évnegyedenként utólagosan fizetessenek s ezek elküldési portóköltsége a gyám-pénztárt terhelje.

Budai Paulinának, egyik volt egyházmegyei lelkészünk szegénysorsú leányának a régóta megadott évi 100 korona segélyt most is kiutalta a gyűlés.

A debreceni református egyház bemutatta a paróchiális szervezetre vonatkozó szabályzatát, melyet lapunk múltkori számában mi is közöltünk; ezt az egyházmegye azzal a módosítással hagyta jóvá, hogy a segédlelkészek lakása, fűtés és világítással leendő ellátása a rendes lelkipásztorokat nem terhelheti, mert ez a lelkészi díjlevél megesonkítását jelentené.

A Kálvineumra újabban is szép számmal és jelentős összegekben folynak az adományok; többek között felemlítjük a debreceni egyház 5000 koronás alapítványos adományát.

A Kálvineum fáradhatatlan elnökének felhívására a közgyűlés elhatározta, hogy támogatja ugyan a Debrecenben, május 18—19-én rendezendő ünnepélyt is, de Berettyóújfaluban külön nagyszabású ünnepélyt rendez, melynek előkészítésére, a berettyóújfalui hívek bevonásával egy bizottság bízott meg. Ezenkívül is még felhívja a közgyűlés az egyházakat, hogy igyekezzenek ez ügyet úgy adománygyűjtésekkel, mint esetleg kisebb helyeken is rendezendő ünnepélyek bevételeivel támogatni. Ezzel kapcsolatban a Kálvineum érdekében egyházmegyei helyi bizottság is küldetett ki, Dávidházy János esperes, Fráter Barna gondnok és F. Varga Lajos főjegyző vezérlete alatt.

A lelkészgyámintézeti szabályzat értelmében, a nevelési segélyre ajánlás megtétele céljából a gyűlés bizottságot alakított.

Mínt hogy a lelkészgyámintézeti tőke le van kötve, nem volt teljesíthető a Kálvineum ama kérése, hogy ez a tőke a tagok kihalása után a Kálvineumra szálljon; de a Kálvineumba felveendő árvák utáni részt a közgyűlés készséggel átengedi s az árvaház ügyét szíven viseli.

vészvétellel emlékezett meg a közgyűlés a Gergely Antal haláláról s az ő áldott emlékét megörökítő alapra 50 koronát megszavazott. A Székács síremlékére 25 korona utaltatott.

Jóváhagyott a debreceni egyház kölcsönügye, melyet részben bérházépítés, részben leánynevelőintézeti internátus céljaira vesz fel a Magyar földhitelintézettől, 4-70% mellett. (A kölcsön összege 320 ezer korona.)

Végül hozzájárult a gyűlés ahoz, hogy Nagy Márton tépei és Futó András szerepi lelkészek egymással cserélhessenek.

A gyűlésen részt vett főtiszteletű püspök úr is. Gyűlés után barátságos közebed volt a Bikában.

(is.)

IRODALOM.

Reformaátus hittudomány (Dogmatika). *Irla Eröss Lajos dr.*, a tiszántúli egyházkerület volt református püspöke. Ára 4 korona. Debrecen 1911. Hegedüs és Sándor könyvkiadó hivatala 8r. 198 l.

Ez a mű a nagynevű püspöknek csak egy fragmentuma, amely a dogmatika bevezetését és irodalomtörténetét foglalja magában. A hátrahagyott töredéket kegyeletes kezek összeszedték s a Hegedüs és Sándor cég pedig a korán elhunyt püspök iránti hű emlékezetéből kiadta. — Valóban kár is lett volna, ha a kézirat elkallódik, vagy a feledésnek adatik át. Nagyon sok értékes anyag van benne, olyan, amilyen még nem jelent meg. A dogmatika irodalomtörténetére nézve ez a könyv nemcsak kiváló jelentőségű, hanem hazai nyelvünkön és irodalmunkban egyenesen hézagpótló. Nagy szolgálatot tett megírásával a boldog emlékezetű püspök s kiadásával a Hegedüs és Sándor cég.

A könyv a bevezésben szól a hittudományról, forrásáról, nevééről, jellegéről és feladatáról. A református hittudományról, összesen 12 lapon.

A dogmatika irodalmának történetében három korszakot vett fel a tudós szerző. Az első korszak a keresztyénség első ezer esztendejének dogmatikai irodalmát tárgyalja (13—19. l.). A második korszak scholasticismus középkori irodalmát adja elő a XI. századtól a reformációig (19—30. l.). A harmadik korszak a protestáns irodalmat foglalja magában (30—185. l.). Végül Függelékben szól a szerző a róm. kath. egyháznak a tridenti zsinat utáni hittudományi irodalmáról összefoglalásban.

A rövid tartalomjegyzékből kitűnik, hogy itt bőséges tájékoztatást nyerünk a ker. dogmatika egész területére és évezredes történetére nézve. Különösen a protestáns irodalomra vonatkozó részlet gazdag. Itt négy szakaszban van legkiválóbb képviselőiben feltüntetve a dogmatika története. Itt látjuk a szerző alapos szakértelmét, széleskörű olvasottságát, hatalmas készülségét. Erős pozitív vallásos meggyőződése és hittudata szigorú korlátokat állít ugyan elébe, de ítéleteiben, felfogásában és eljárásában mégsem merev és egyoldalú. A rationalismus túlhajtásait ugyan elítéli, de az újabb tudományos fejlődás elől nem zárkózik el teljesen. Legjobban ragaszkodik még is, amint művéből érezhetőleg kivehető, a konfesszionálista Böhl Eduárd-hoz. A modern dogmatikusokat nem kedveli, unitáriusoknak tartja; az unitárius dogmatika irodalomról pedig meg sem emlékezik.

Érdeméül tudhatjuk be a műnek, hogy a magyar hittani irodalomra is gondot fordít, de a hittani írók műveinek, sajnós, csak repetóriumát adja. Méltatásuk nincsen; pedig egyik-másik nagyon is megérdemelte volna közülök. Ezt a tudós szerző bizonyára nem dolgozhatta ki. Így is jó munkát végzett azonban az irodalom összeállítsával, noha azt soknak tartjuk, hogy itt-ott még népiskolai és középiskolai tankönyveket is fölvevett. Ezek — úgy gondoljuk — kívül esnek a valódi dogmatikai irodalom körén.

A dr. Eröss Lajos hittantörténelme éppen olyan érdekes és értékes mű a maga nemében, mint Apolo-

gétikája. Sok gondolatokat ébreszt, sok ismeretet tár fel. Megalkuvás nélküli kálvinizmus tükröződik belőle. Tagadhatatlanul egy nagy elme műve ez s hiányai, ha vannak, leginkább onnan erednek, hogy nem dolgozhatta ki kellőképpen a nagynevű szerző s nem maga rendezhette sajtó alá. Ajánljuk olvassóink figyelmébe ezt az érdekes posthumus munkát.

Debreceni könyv egy régi magyar művésztől.

Egyik sokszorosító művészet: a rézmetszés, a tudományok egyik ága: a földrajz több mint száz év óta van összeforrvá a debreceni kollégium nevével. Már a XVIII. század végén valóságos rézmetsző társaság alakult a diákok között, akik ügyességüket és tudásukat leginkább az *Oskolai magyar új állásban* mutatták ki. (1804.) A rézmetsző diákok közül emelkedett ki és tett országos hírnévre szert *Karacs Ferenc*, aki majdnem félszázadig (1796—1838.) munkálkodik és visz vezérszerepet a magyar rézmetszés és térképészítés terén. Szinte természetes, hogy ennek a legkiválóbb debreceni rézmetsző diáknak az életét és működését debreceni ember írja meg. Dr. Ecsedi István, a debreceni kollégium könyvtartisztja és helyettes tanára vállalkozott erre az érdekes feladatra s így jelent meg e napokban egy testes füzet *Karacs Ferenc* és neje arképeivel, számos térképmásolattal és egyéb illusztrációval. Dr. Ecsedi István munkája tömördek érdekes adatot halmoz össze. *Karacs* változatos és küzdelmes életén kívül magában foglalja a debreceni rézmetsző diákok történetét és a magyar térképírás rövid ismertetését *Mátyás király* idejétől *Hunfalvy Jánosig*. Az adatok sokasága azonban nem vált a műnek javára; dr. Ecsedi sokkal nagyobb anyagot ölel fel, mintsem azt teljesen uralma alá tudta volna hajtani; azonkívül a kidolgozáson, a stíluson is meglátszik a káros sietségnek kellemetlen nyomai. Az ifjú szerző így is számba vehető munkát végzett és ehhez nemcsak a *Magyar földrajzi társaság* támogatását érdemelte ki, hanem vele rászolgált a mi buzdításunkra is, amihez hozzáfűzzük a gondosabb dolgozásra való figyelmeztetést. *Kardos Albert*.

A Gyakorlati Papi Lexikon IX-ik kötete. A XII kötetre tervezett, nagy vállalatból immár a kilencedik kötet jelent meg. Negyven ivre terjedő (VIII. 632. l.) hatalmas kötet ez is a Lexikon ismert izléses kötésében és csinos külső kiállításában. A Lexikon újabb kötetei külsőleg, főként ami a szép betűket, tiszta, világos nyomást illeti, határozottan haladást mutatnak. Olyan szépen kiállított könyv ez, hogy már külsőképpen is dicséretre válik bármelyik könyvtárnak.

A kötet tartalmaz az eddigi beosztás szerint, bibliamagyarazatokat, továbbá egyházi és szertartási beszédeket minden nemből, úgy, hogy a tárban mindennemű lelkészi funkcióra lehet találni megfelelő beszédeket és imádságokat. Mert a beszédek után néhány alkalmi és halotti imádságot is közöl a kötet. Végül 3 érdekes és értékes darabot ad a lelki gondo-

zás köréből is. Legtöbb a kötetben a vasárnapi (21 drb), ünnepi (13 drb) és alkalmi (24 drb) beszéd. Itt gazdag tárház nyílik meg a gyakorló lelkész előtt. A beszédek egynémelyike a legmagasabb kritikát is kiállja. A *Ruszkay Gyula*, *Futó Zoltán*, *Szalóczy Pál*, *Uray Sándor*, *Vásárhelyi Boldizsár*, *Kósa Ferenc*, *Mészáros János*, *Csermák Béla*, *Osváth Kálmán*, *Soltész Elemér*, *Lévay Lajos*, *Lukácsy Imre*, *Melkó István*, *Kádár Géza*, *Paulinyi Károly*, *Madarász Imre* prédikációi (részint eredetiek, részint idegen szerzők után átdolgozottak) nemcsak a kötetnek nagybecsű darabjai, de egyházszoneklati irodalmunkban is kiváló helyet foglalnak el. A többiek is mind egyben-másban teljes figyelemre méltó s dicséretes szónoki alkotások.

A bibliamagyarazatokból szerettünk volna többet látni. A közölt 4 drb jó. Hatásos az *Uray Sándoré* és *Takács Mihályé*; épületes, nyugodt előadásúak a *Sipos Józseféi*.

Az ifj. istenitiszteleti beszédek írói között olyan elismert mestereket találunk, minők *Lic. Rácz Kálmán*, *Adorján Ferenc* és *Kónya Gábor*, aki *Barda Eduárd* után dolgozott át *Keresztelő János* ifjúságáról két szép beszédet. Jók még e nemből a *Bányai Gábor* és *Erdős Károly* beszédei is. Magának a szerkesztőnek is van a kötetben egy ifjúsági beszéde és van még ezenkívül egy dr. *Kirmss Pál* után készített reformációi beszéde. Dr. *Kirmss berlini* lelkész ma a német protestánsok egyik legkitűnőbb egyházi szónoka. Nem régen adott ki beszédeiből egy kötetet, mely nagy feltűnést keltett. Az átdolgozott beszéden is látszanak az oroszán-körnök. *Kirmss* mellett még olyan jeles egyházi szónokok után dolgozták át a derék szerzők beszédeiket, mint amilyen, hogy a folyvást kedvelt *Gerokot* ne is említsük, a németek között *Stöwesand*, *Lorenz*, *Bilflinder*, *Lohusen*, *Robertson*, *Liebig*, *Palmez*, *Schwarz K.*, *Plank*, *Mayer Károly*, dr. *Seidle*, *D. Ihmels*, *Schumann*; a franciák között *Dhombres*, *Babut*, *Bernard H.*, a hollandusok között *Ostersee*, *Wisselingh*. Csak örülni lehet annak, hogy lelkészeink ilyen sok irányban tanulmányoznak s így hoznak elő sok szépet, jót, ót és újat egyaránt.

A szertartási beszédek közül kereszteleési, úrvacsoraosztási, esketési és gyászbeszédeket találunk a kötetben. E nemből kiválóbbakat írtak *Bodolay József*, *Réz László*, *Szele György*, *Szuhay Benedek*, *Domby Béla*, aki a maga költői stílusával nagyon illően ringatja bele lekünnket az esküvői hangulatba. *Madarász Imre* a betegnél teljesítendő úrvacsorai kiszolgáltatásra ad szép példát. Gazdag a cura pastoralis rovata is. Sok tanulság rejlik *Csizmadia Lajosnak* *Spurgeontól* fordított felolvasásában, *Csiky Lajosnak* a vadházasságban élők lelkigondozására vonatkozó dolgozatában és *Rédei Károlynak* *L. Schwarz* után készített s a belmissziót tárgyaló művében.

Az alkalmi és halotti imádságok valóban kitűnő írók, igazi mesterek munkái, minők pl.: dr. *Eröss József*, *Biky Károly*, *Olajos Pál*, *Kiss Ferenc*, *Dombi Lajos*, *Szolnoky Gerzson*. Egészben véve a kötet szép és előkelő világításban mutatja be a mai protestáns papi és tanári nemzedék hitét, érzését, gondolkozását és képzettségét. A kötet ára vászonba kötve 10 korona. Kiadja Debrecenben a *Telegdi K. Lajos* utóda *Eperjessy István* könyvkiadóhivatala.

Ch 2v

Dr. Rác Lajos sárospataki tanár kitűnő fordításában megjelent Rousseau „Emil“-jének legértékesebb részlete, a *sovoyai vikárius hitvallása*, mely az író bölcséleti és erkölcsi elveit foglalja magában. Dr. Rác Lajos bevezetést is írt a műhöz s mindvégig magyarázatokkal kíséri.

TANÜGY.

Érettségi vizsgálatok. A főtiszteletű elnökség a kerületbeli főgimnáziumok érettségi vizsgáinak idejéről s azok elnökeiről a következőképpen gondoskodott:

Békésen: június 21—22. Elnök: Dóczy Imre.

Debrecenben: június 20—22. és 24—28. Elnök: dr. Baltazás Dezső.

Hajdúböszörményben: június 17—18. Elnök: dr. Pápay József.

Hajdúnánáson: június 17—18. Elnök: dr. Ferenczy Gyula.

Hódmezővásárhelyen: június 24—27. Elnök: dr. Kún Béla.

Karcagon: június 21—22. Elnök: dr. Mitrovics Gyula.

Kisújszálláson: június 24—26. Elnök: Dóczy Imre.

Máramrosszigeten: június 14—15. Elnök: Dóczy Imre.

Mezőtúron: június 19—20. Elnök: dr. Erdős József.

Szatmáron: június 24—28. Elnök: dr. Papp Károly.

Tanítói továbbképző tanfolyamok. A vallás- és közoktatásügyi miniszter tanítók és tanítónők részére július hó 1. napján kezdődő, 3 hónapig tartó továbbképző tanfolyamot tartat. A tanítók számára a bajai, félegyházai, stubnyafürdői és a temesvári állami tanítóképzőkben, a tanítónők részére pedig az eperjesi és a szabadkai állami tanítónőképzőkben tartanak továbbképző tanfolyamot. Egy-egy tanfolyamra 50 hallgatót vesznek fel. Az 50 hallgató közül harmadiknak állami költségen adnak a képzőben lakást és ellátást. Ez a 30 hallgató 15 kor. útiköltség-átalányt is kap. 20 hallgató csak ingyenes szállásban részesül. Mérsékelt díjazásért azonban ezt a 20 hallgatót is ellátják. Felvétel iránt minden tanító és tanítónő folyamodhatik. A bélyegtelen kérvények március végéig az illetékes tanfelügyelőnél, az iskolai előjáróságnál, illetőleg gondnokságnál nyújtandók be.

Új leány-gimnáziumok. A közoktatásügyi miniszteriumban három új leány-gimnáziumot terveznek, egyet Kolozsvárra, egyet Pozsonyba és egyet Szegedre. Tehát mindenik állami egyetem mellett lesz a jövőben állami leány-gimnázium, csak Debrecenben nem. Remélhető, hogy itt meg az egyetemes

egyház teremti meg, illetve fejleszt ki a Dóczy-féle intézetből a leány-gimnáziumot s pótolja ki így az állam mulasztását.

A Magyar református tanítók országos egyesületének állandó választánya hétfőn délután a Ferenc József tanítók Házában ülést tartott, amelyen a választmány nagy számban jelent meg. Simon Károly elnök megnyitja után a választmány egyhangulag állást foglalt a fizetésrendezés ügyében. Elhatározta a választmány, hogy a felekezeti tanítóságot ért sérelem dolgában átiratot intéznek az öt református egyházkerülethez és a kultuszminiszterhez, amelyben sürgősen kéri a fizetésnek olyan módon való rendezését, hogy a felekezeti tanítóság az államiakkal egyenlő elbánásban részesüljön. Ezután megállapították az ezidei közgyűlés idejét, mely az Országos Tanítói Szövetség közgyűlésének első napján, július 2-án délután négy órakor lesz. A közgyűlésen a fizetésrendezés ügyének előadója Uray Gyulát kérték fel, a nyugdíjügyet pedig Mohácsy János fogja ismertetni.

Tanári gyűlés. Az országos református tanár-egyesület választmánya március 31-én Debrecenben gyűlést tartott, melyen az idej Zilahon tartandó (május 29—30.) nagygyűlést előkészítették. A közgyűlés két legfontosabb tárgya: a magyar irodalom és a latin nyelv tanításának ügye lesz, melyről szakértekezletet fognak tartani. Tárgyalni fognak az internatusi nevelés reformjait, valamint az iskolai Uránia előadások didaktikai fontosságát. Végül szóvá teszik a református tanári státus rendezésének a sok ígéret és biztatgatás dacára is még mindig késő ügyét. Erre nézve ugyan újabban ismét megnyugtató ígéretekkel akarják a tanárokat leszerelni.

Iskolakerülők városa. Egész Magyarországot így lehetne nevezni, hogy iskolakerülők országa, mert tanügy, különösen népoktatásügy dolgában igen csak a Balkánon vagyunk. De városokra osztva a mi szegényünket, még is Szabadka az első az iskolakerülés dolgában. Egy jelentésből olvassuk, hogy hatezer iskolakerülőjük van s a hatóság tehetetlen velük szemben. Vajh' mikor érik meg már a magyar ember arra, hogy az iskola az ő gyermekének nem ellensége.

Heregovina fővárosában évek óta működik egy kis magyar iskola, hol a szegény tanulók a hasznos ismeretek mellett anyagi segélyben (könyv, ruha stb.) is részesedtek. Most a polgárság tüntetést rendezett ez ellen a szegény kis iskola ellen s hangosan követelte az iskola bezárását. Aki a mi viszonyainkat ismeri, biztosan megjósolhatja a kis magyar iskola gyászos sorsát.

Magyar iskola New-Yorkban. A new-yorki magyar református egyház elhatározta, hogy káplán-tanítói állást szervez, melynek célja az, hogy szombaton, amikor az amerikai iskolákban szünet van, a magyar gyerekek összegyűjtessenek s magyar írás-olvasásra, földrajzra és történelemre taníttassanak; vasárnap pedig a gyerekek vallásos oktatásban részesülnek. Mint a new-yorki „Református Híradó” közli, még e hó folyamán megkezdí áldásos működését a new-yorki magyar református káplán-tanító, Gerenday László, ki „Legioner” néven itthon írói hírnévre tett már is szert.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

1695—1912. sz.

Nagytiszteletű Esperes Úr!

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrtól 21.616. szám alatt a következő leirat érkezett hozzám:

„Az állami tanító és tanítónőképző intézetek tanulmányi rendjének egységessége szükségessé teszi, hogy a hit- és erkölcs-tanítás tananyagából az illetékes főtiszt. egyházi főhatóság által megállapított tanterv alapján, az illető hitoktatók által tanmenetek készíttessenek s azok a főtiszt. főhatóság által jóváhagyva, ide felterjesztessenek.

Van szerencsém ennél fogva a főtiszt. főhatóságot tisztelettel felkérni, méltóztassék intézkedni aziránt, hogy az állami tanító és tanítónőképző intézeteknél működő s a főtiszt. főhatóság böles fenhatósága alá tartozó hitoktatók a hit- és erkölcs-tanításnak állandó tanmenetét elkészítsék s azt a főtiszt. főhatóság útján ide felterjesszék.

E miniszteri intézkedés értelmében kérem nagyt. esperes urat, hogy amennyiben egyházmegyéje területén állami tanító- és tanítónőképző-intézetek vannak, a vallástanító tanerők, vagy lelkészek a hit és erkölcs-tanításnak állandó tanmenetét készítsék meg és hivatalomhoz a folyó isk. év végéig terjesszék be.

Atyafiságos szeretettel vagyok
Debrecen, 1912 április hó 1.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

1769—1912. sz.

Nagytiszteletű Esperes Úr!

Elnöktársam ömértóságával történt közös megállapodásunk szerint ez év tavaszi közgyűlésünket debreceni főiskolánk dísztermében június hó 3. (három) és következő napjain tartjuk meg a következő sorrendben:

Június hó 3-án délelőtt 9 órakor bírósági ülés.

Június hó 3-án d. u. 3 órakor esperesi értekezlet.

Június 4-én délelőtt 9 órakor a közgyűlés megnyitása, ezután *lelkézszentelés*.

Szentelésre az E. T. I. t.-c. 138. §-a értelmében a rendes lelkészek és lelkész jellegű középisk. rendes tanárok megjelenni tartoznak. Méltóztassék azért az egyházmegyéje területén lakó azon ifjú rendes lelkészeket, kik egy vagy más legyőzhetetlen akadály miatt az 1909. év tavaszán tartott lelkézszentelésen meg nem jelenhettek és akik 1909 tavasza óta lettek rendes lelkészekké, vagy alkalmaztattak lelkészjellegű rendes középisk. tanárokká, felhívni és utasítani, hogy a törvény értelmében a szentelésen megjelenni ismerjék köteleességüknek. Méltóztassék a szentelésre jövő tiszteletes atyafiak névjegyzékét hozzám április 15-ig beterjeszteni, mert közölök kell jóelőre kijelölnöm azt, akil az ünnepélyes alkalommal az egyházi beszéd tartásával megbízok. Április 15. után a szentelésre jövő atyafiakat a továbbiakra nézve kellő utasítással hivatalom látja el.

Az egyházkerületi közgyűlés fontosabb tárgyait ma még nem közölhetem. Az előkészítő bizottsági ülések: egyházkerületi tanügyi, egyházkerületi pénzügyi, főiskolai igazgatótanácsi, népiskolai tanügyi gyűlések szolgáltattak nagy mennyiséget és mindazok az előterjesztések, melyeket a nagyt. esperes urak az egyházmegyékről küldenek be.

Közönségesen ismert dolog, hogy a tárgyalandó ügyek évről-évre szaporodnak, hogy az ügyiratok számbavétele, az előadó jegyző urak között való szétosztása, a tárgysorozat összeállítása, az előadandó tárgyak feldolgozása sok időt igényel, ennél fogva becses figyelmébe zárom, hogy az egyházmegyéjéből a kerületi közgyűlés elé szánt és köteles ügyiratokat, hátirattal ellátva, iratjegyzékbe véve, május hó 15. napjának déli 12 órájáig hivatalomhoz beküldeni méltóztassék, mert a későbbben érkezőket a tárgysorozatba fel nem vételhetem.

A közgyűlés alkotótagjai évek óta kedvezményes vasúti árak mellett utazhatnak. Hogy e tekintetben is kellő időben felterjesztéssel élhessek, kérem nagytiszteletű esperes urat, hogy a gyűlésre jövő alkotó tagok névjegyzékét, a lakás, utolsó posta és vasúti felszállóhely pontos megjelölésével, hozzám április hó 28-ig méltóztassék beküldeni.

Nagybecsű figyelmét a fentiekre ismételtelen felkérve,

atyafiságos szeretettel vagyok
Debrecen, 1912 március hó 28.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

KÜLÖNFÉLÉK.

Hír a falunkból. Ez a mi falunk, nagy falunk Debrecen. Itt történt, hogy a város legmesszebbmenő támogatásával, a görög katolikusok (vannak vagy 500-an) díszes templomot építettek a Szent-Anna-utcza végén. A város azonban kikötötte, hogy ebben az új templomban aztán csak magyar szónak szabad elhangzani. Most, hogy a húsvéti istentiszteletek sorrendjét közlik a helyi lapok, olvassuk, hogy ekkor és ekkor minden nyelven olvastatik az evangéliom. Tehát nemcsak magyarul, hanem, mint értesülünk: oláh, ruthén és tót nyelven is. Nesze neked Debrecen. Te nagy falu.

Lelkészwálasztás. Az újlétai református egyház hívei Bogdán János szerepi helyettes-lelkészt választották meg, a Vértesre távozó Á. Nagy Sándor eddigi lelkészük örökébe. Áldás és békesség a választókra s választottra egyenlőképpen.

Alapkövetétel. A békéscsabai református hívek nyolcvanezer korona költségelőiránnyal templom-építéshez fogtak. A templom alapkövét múlt vasárnap tették le ünnepélyesen. Úgy tervezik, hogy az építendő templom őszre készen lesz s a felszentelésre már is invitálják főtiszteletű püspök urat. Segitse az Úr a maroknyi magyarságot nyereségről-nyereségre!

6 h 2v

A mezőtúri papválasztáshoz. Levél a szerkesztőhöz. Kedves Barátom! Amennyiben lapodban is jelent meg híradás egynémely mezőtúri egyháztagnak rámgondolásáról az ő papválasztásuk alkalmával: légy szíves, kérlek közölni e pár sorban, hogy én semmiképpen sem tehetnék mezőtúri pap, akárhogy hívnának is,

1. mert én lélekben szabadkőmíves ember vagyok;

2. mert Gergely Antalt nagyon szerettem s félek, hogy az ottani egyházi élet folyamata minduntalan olyasmikre emlékeztetne engem, amikre keresztyéni kötelességünk nem emlékezni;

3. mert én „kihúzott textus“-ról, *kortos célből* soha senki fiának nem prédikálnék, a római pápa minden jövedelméért sem. Mivel Isten ígéje meggyalázásának tartanám ezt!

Temesvár, 1912 április 9-én.

Szerető barátod

Szabolcska Mihály.

Segély. 10-ezer korona államsegély templom-építésre! Ez már csak szépen csendülő hírecske. Ugyebár kíváncsian méltóztatik várni a boldog község nevével, amelyiknek ily állami kegyben része volt? Nos, itt a hír folytatása: Máramarosban, Alsószelityén, a görög katolikusok kapták ezt a summa pénzt; ott, ahol csak 7-8 ember beszél az egész faluban magyarul. Ezt pedig úgy hívják, kérem, hogy magyar állampolitika.

Távózó lelkipásztor. Diószegi Mihály tiszafüredi lelkészársunk folyó hó 14-én vasárnap búcsúzik el eddigi egyházától s új parochiáját Átándon (Tiszáninnen) még e hó folyamán elfoglalja. Ugyancsak e hó folyamán fog beköszönni az újonnan elválasztott tiszafüredi lelkész, Létay Pál Menyhért. Isten áldása kísérje új otthonukba a mi kedves atyánkfiait.

A kizárt nagyváradi oláh diákok sorsa. A nagyváradi szemináriumtól kizárt 16 oláh theologust a bukaresti atyafiak maguk közé hívták, ahol érdekükben húsvét hétfőjére nagy tüntetést rendeztek. Ezúttal pénzt is gyűjtöttek a kis martírok javára s agitációt határoztak indítani érdekükben a külföldi sajtóban.

Gyász hír. Szívós Béla, ismert nevű újságíró, e hó 6-án Budapesten elhunyt, honnan családja Hajdúszoboszlóra, a szülőföldjére szállította s ott temették el, a református temetőben. A mi eszménknak hű katonája volt írásaiban a megboldogult.

Naptárjavítás. Átlag minden negyedévben hall hirt az ember a naptár-reformról. Ezek között most igen érdekes, hogy a kereskedelmi és iparkamarák Bosztonban, szeptember 24-én tartandó világkonferenciájuk programjába ezt a kérdést is felvették. Ezek a reform-tervek mind sürgetik a húsvéti ünnepkör fixirozását. Általában ez a kérdés úgy látszik, végképpen kisiklik az egyház kezéből. A mi egyhá-

zunk például egyáltalán nem törődik az egész naptár-üggyel.

Az országos református tanár-egyesület központi igazgatósága folyó évi március 31-én, virágvasárnap, gyűlést tartott (Debrecenben) a református kollégiumban. A gyűlés fő tárgya az egyesület évi közgyűlésének előkészítése volt, amely ez iskolai évben május hó 29-én és 30-án Zilahon fog tartatni, ahova a Wesselényi kollégium előjárósága és tanárkara már a múlt évben meghívta az egyesületet. E közgyűlés nincsen felavató vagy jubiláló ünnepséggel egybekapcsolva, mint volt pl: Marosvásárhelyen, vagy Szatmáron s így annál több idő jut a felolvasásokra s azok megvitatására. Az elnökség megtette a lépéseket, hogy a jelenlegi tanügyi helyzetnek két nevezetes kérdése, t. i. a magyar irodalom és latin tanítás ügye tárgyalás alá kerüljön. Jelentékeny felolvasás lesz továbbá a kálvinista tradícióknak az internátusi nevelésben való jelentőségéről és a kollégiumi Uránia színház didaktikai fontosságáról szóló értekezés. Előbbi dr. Csűrös Ferenc debreceni, utóbbi természetesen egyik ottani tanár, dr. Nagy Sándor fogja tartani. Az igazgatósági gyűlésen tárgyalás alá kerül a református tanári status rendezésnek a sok ígéretes és biztatás dacára is még mindig késő ügye. Erre vonatkozólag az egyesület országos nevű és tekintélyű elnöke, Dóczy Imre jelentette, hogy a kultuszminiszteriumban személyesen tárgyalt Gotthard osztálytanácsossal (miután a keresett Boncz Ödön ez alkalommal nem volt Budapesten), aki megnyugtató választ adott. Nevezetesen, hogy a most soron levő tanári statusok (református, ág. hitv., községi) rendezése folyamatban van, sőt ezek közt a legnagyobb statusnak, a reformátusnak az összeállítására már el is készült, de nem sokára, a többiekkel együtt fogják publikálni. A status-rendezés 1912 január hó 1-től számíttatik s minden jogos igényt ki fog elégíteni.

A mezőtúri papválasztáshoz. Hogy járt el a mezőtúri papjelöltek meghallgatására kiküldött bizottság? Erről a főgondnok írásban is számol a presbitériumnak; a beszámolósról a Mezőtúr és Vidéke 1912 április 7-iki száma a következő értesítést adja: „Dr. Ádám Sándor főgondnok, valamint annak idején főgondnoki beköszöntőjét, mostani jelentését is írásból olvasta fel. Eljárt mindenben, amit a presbitérium rábízott. Felszólította mind az öt lelkészt, akiket a presbitérium tekintetbe vett, de csak kettő fogadta el a jelölést. Felolvassa előbb Csomasz Dezső szerény, rövid levelét, utána Juhász László „valóban költői szárnyalású“, háromnegyed ivre terjedő elfogadó sorait. *Előadta, hogy Csomasz Dezsőt Móron ő rajta kívül hárman hallgatták meg*, t. i. Borsos Károly főgimn. igazgató, dr. Ádám Ferenc és dr. Nyíri Kálmán ügyvédék. *Tekszust húzallak véle, melyről Csomasz Dezső pár órai gondolkodás után közel egy óras beszédet mondott*, „mely a küldöttség tagjaiban vegyes érzelmeket keltett“. A felolvasott jelentésből azt

KONCZ

mindennemű ruhát, valamint csipke és szövet-függönyöket kifogástalanul

fest és vegyileg tisztít.

DEBRECZEN. ☸ Gyár és főüzlet: Arany János-u. 10. sz. ☸
 ☸ Fiók üzlet: Batthyány-u. 2. sz. TELEFON 701 SZ.

kellett gondolni, hogy azzal a beszéddel, mely „nem volt egészen teksztusszerű”, amennyiben attól „el-elkalandozott”, a bizottság tagjai nem voltak teljesen meglegedve. A móri tapasztalatok rövid vázolósa után hosszasan foglalkozott főgondnok a csizi és hanvai paphallgatás részleteivel. *Juhász Lászlót ezen a két helyen dr. Ádám Sándor, dr. Ádám Ferenc, Bódi István, Beregszászi Imre, Báthory Sándor, Erdős Dániel és Varga Gábor egyháztagok hallgatták meg. A csizi beszédre előzetesen készült Juhász László, a hanvait pedig kihuzott teksztus alapján mondotta.* A főgondnoki beszámoló kiemelte e beszédek szépségeit s a hallgatóságra tett hatását. Szerinte a hanvai még szebb, kerekdedebb és teljesen teksztusszerű volt. Előadta továbbá a főgondnok, hogy mivel Juhász Lászlóról már Mezőtúron is több mende-monda volt elterjedve, ő igyekezett ezeknek is végére járni. A bizottság tagjai teljes számban megjelentek Hanvai Zoltán földbirtokosnál, aki bár ellenséges viszonyban van Juhász Lászlóval, róla általános meglepetésre úgy is, mint papról, úgy is, mint emberről a legszebben nyilatkozott. De nem elégedett meg a „hanvai remete” jótállásaival, hanem Bódi Istvánnal még aznap átment Rimaszombatba, ahol Lukács Géza *alispántól kértek információkat*. Az alispán úr adott is ezeket, amelyek Juhász László egyéniségét más oldalról mutatják be, ő ezeket az információkat kezdettől fogva nem tartotta megbízhatóknak, mert Lukács Géza Juhász Lászlónak politikai ellenfele s így vele szemben elfogult. (Bódi István közbeszól, de a főgondnok figyelmezteti vendég mivoltára.) A „rágalmak”-kal szemben védi Juhász Lászlót s elmond róla minden jót, amit csak emberről lehet. Tudományosan képzett ember, aki a tavalyi érettségi alkalmával Mezőtúron oly járatosnak tűnt fel mindenben, mintha az összes középiskolai tárgyakban szakember lenne, úgy, hogy a „gimnáziumi tanárok mind elámúltak sokoldalú tudásán”. Könyvei jelentek meg, amelyek közül egy kötet teljesen elfogyott s „most aranyért sem lehet már kapni”. Juhász László a főgondnoki beszámolás szerint 8 nyelven tudja magát megértetni s négy nyelvet folyékonyan beszél, stb. stb. Detán elég is ebből ennyi.

Szabadságon. Dr. Szeremley Béla debreceni főgimnáziumi tanár, megrongált egészségét helyreállítandó, szabadságra távozott.

Ollózás. Egy amerikai hirádat iktatunk ide. Szomorú világot vet az ottani viszonyokra, egyházunk s híveink helyzetére. A hír ez: „A magyarországi református egyházhoz nem csatlakozott, úgynevezett „presbyteriánus” amerikai magyar papokat azokból a pénzekből fizetik, amiket a gazdag amerikaiaktól kollektáltak össze az „angol” presbyteriánusok. A gazdag amerikaiak ezt a pénzt a szegény magyar bevándorlókon veszik be, akiket sok helyen szinte éhbér fejében (ott van legújabbán a st.-lawrencei sztrájk), állatok módjára dolgoztatnak a gyárakban és bányákban. Ahhoz a pénzhez tehát sok esetben a szegény magyar munkások sóhaja, verejtéke, sőt vere is van tapadva”.

Személyi változás. Főtiszteletű püspök úr Benedek Pál s.-lelkészt Hegyközpályiba rendelte ki.

Hamsegély. A kultuszminister a szatmári református tanítónőképző-intézetnek tanszerek beszerzésére 1700 korona államsegélyt engedélyezett.

Fegyverre honfiak! A honvédelmi miniszter a karcagi református főgimnázium ifjúsága használatára 29 lőfegyvert ajándékozott, hogy magukat a katonás testgyakorlásban s különösen a céllovészetben gyakorolhassák.

Végh Józsefet, az érmelléki egyházmegye új esperesét április hó 24-iki egyházmegyei gyűlése iktatja be ünnepélyesen új állásába.

Amerikába távozó lelkész. Kerekes Béla volt kabai segéd-lelkész a napokban Amerikába távozott, ahol rendes lelkészi állást nyert. Áldás kísérje őt az új hazában!

Harangfeltétel. A nyirmártonfalvai református egyház március hó 30-án húzatta fel újonnan épült tornyába 2, szintén újonnan készített harangját. Addig is, míg a torony- és a harangszentelés megtartatnék, kötelességemnek tartom a harangjainkat készítő céget lelkésztársaimnak figyelmébe ajánlani, mert olyan becsületes, remek kivitelű, gyönyörű hangú harangokat produkált, amelyek előtt a legteljesebb elismeréssel kell meghajolnunk. A nagyobbik harang B hangú, 342 kilogramm súlyú; a kisebbik D hangú, 178 kilogrammnyi. Mindkettő vasállványokra van helyezve s a legmodernebb rendszer szerint készítve. A harangok kilogrammja 3 korona 50 fillérbe került. Mint fentebb említém, kivitelük impozáns, művészi, a legkényesebb igényeket is kielégítő. Hangjuknak tiszta szép csengése, dallamossága, összeölekezése nem hagyja a szívet és lelket megihletés nélkül. Készítőjük Szlezák László harangöntődéje. (Lakik: Budapest, Frangepán-utca 77.) Készítő gyárost mindenkinek pártfogoló jóakarátába a legmelegebben ajánlom. Nyirmártonfalva, 1912 április hó 3-án. *Ajtay Jenő,* református lelkész.

Református könyvnyomda, papirkereskedés, vallásos irat és bibliaterjesztés. Alólírott missziói lelkész, ki Tiszapolgáron 12,000 róm. kath. között, az egrí főkáptalan 54,000 holdnyi birtokán, 25 tanyán szerteszórva, szegény, cselédi sorsban élő 600 református léleknek vagyok a lelkésze, egyházunk érdekében, hitelveink terjesztése szempontjából egy kisebb nyomdát, papirkereskedést vásároltam, amit biblia- és vallásos irat terjesztéssé szélesítettem ki. Céloamat csak úgy érhetem el, vállalkozásom, egy protestáns lelkészre nézve ez igen nehéz helyen csak úgy sikerülhet, ha a protestáns egyházak, iskolák, lelkésztársak és tanférfiak támogatnak. Igen szépen kérem hittestvéreimet, hogy az első megrendelő: szeretett püspököm: főtiszteletű és méltóságos dr. Baltazár Dezső úr példája után indulva, az első ilyenü református vállalatot támogatni szíveskedjenek. Minőség és ár tekintetében igyekszünk a legjobbat adni. Bizalommal a kollegiális és testvéri szeretet iránt, vagyok tisztelettel Tiszapolgár, *Benkő Victor* református missziói lelkész.

A „Vasárnapi Ujság” április 7-iki húsvéti száma a rendesnél nagyobb terjedelemben, az érdekes képek és cikkek gazdag változatosságával jelent meg.

Képeinek és képsorozatainak tárgyait a legfeltünőbb aktualitások adják: húsvét a régi magyar művészetben (Divald Kornél cikkével), *Gabányi Árpád* búcsúzása (Ivánfi Jenő cikkével), *Háry Gyula* pompás képei Budapest elütő részleteiről, *Litkei Aurél* rajza, nevezetes opera-előadások és diszletek képei (*Haraszi Emil* cikkével), a M. T. K. pályafelavatási ünnepe, vízi repülőgépek versenye stb. Szépirodalmi olvasmányok: *Lévay József*, *Ady Endre*, *Babits Mihály* versei, *Szemere György* regénye, *Kaffka Margit* novellája, *Bárony István* cikke, *Jansen Börge* regénye stb. Egyéb közlemények: kép az Új Szinpad előadásáról, divat-képek s cikk s a rendes heti rovatok: Irodalom és művészet, sakkjáték stb. — A „Vasárnapi Ujság” előfizetési ára negyedévre *öt korona*, a „Világkróniká”-val együtt *hat korona*. Megrendelhető a „Vasárnapi Ujság” kiadóhivatalában (Budapest, IV., Egyetem-utca 4. szám.) Ugyanitt megrendelhető a „Képes Néplap”, a legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre *két korona 40 fillér*.

Rövid hírek. Léván a református templomot feltörték és kirabolták. — Egy fővárosi halotthamvasztó-kör hét éves jubileumát ülte annak, hogy alapszabályai jóváhagyás vétkül hevernek a belügy-miniszteriumban. — A pápa magántitkára a semináriumi studiumokon kívül és a misekönyvön még semmiféle könyvet nem olvasott. — A német császár a családfői jogok védelmére szindarabot írt. — Egy kimutatás szerint a biharmegyei tanügyi állapotok a legsiralmasabbak egész országszerte. — A kultusz-miniszter a tanitóságot újabban patronázs-munkára akarja felhasználni. — A szekszárdi diákok a húsvéti vakációban felrándultak Bécsbe, ott tüntető szíveséggel fogadta őket a hatóság. — Tolstoj egykori birtokából, Jasznaja-Poljanából, gazdasági egyetemet létesítenek. — Egy szellemes lelkész így szólt: „Ha a híveim ruháját nézem, nem tudom, hol vannak a szegények. Ha a perselyek tartalmát nézem, nem tudom, hol vannak a gazdagok?”

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA.

Szerkesztő helyettes: URAY SÁNDOR.

1900—1912. sz.

Pályázat.

a nagykarolyi református egyházmegyében levő *kántorjánosi* református rendes lelkészi állásra.

Jövedelem. 1. Szénapénz az egyház pénztárából 50 korona. 2. Régebbi terményfizetés helyett készpénz 1200 korona. 3. Kataszteri birtokiv szerint 34 hold 454 □-öl szántóföld használatára 1200 korona. 4. kat öl (24 köbméter) kemény tűzifa beszállítva per 20 korona = 120 korona. 5. Stóla átlag egyházközségi szabályzat szerint fizetve 130 korona. Mindössze 2700 korona. A 2. pont alatti 1200 koronába az eddigi állami 308 korona 64 fillér állami fizeték-kiegészítés is — congrua — beleszámítva.

Megválasztott lelkész állását folyó évi szeptember 1-ső napján köteles elfoglalni.

Felszerelt pályázati kérvények folyó évi május hó 4-ig Berey József espereshez Nagyecséd, Szatmár vármegye küldendők.

Kelt Debrecen, 1912 április 3.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

Pályázat.

a máramaros-ugocsai egyházmegyébe kebelezett tekeházai református lelkészi állásra.

Jövedelem:

1. Lakás kerttel.
2. Tíz katasztrális hold föld, három temető és az ócska falusi földek haszna; adóját az egyház fizeti.
3. Készpénz kongruával, tőkeképzősegélyvel 2300 korona.
4. Királyházaról remélhető 250 korona.

Kötelessége Királyháza is teljesíteni lelkészi szolgálatokat. A választás érvényre emelkedése után az állás azonnal elfoglalandó.

A törvényszerűleg felszerelt pályázati kérvények a folyó évi április hó 29. (huszonkilencedik) napjáig Biki Ferenc espereshez Tekeházára (Postahely. Ugocsa várm.) küldendők.

Kelt Debrecen, 1912 április 2-án.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

Pilseni Sörház

Sternád Ferenc

Debrecen, Piac-utca Kossuth-u. sarkán.

Debreceni Első Takarékpénztár palotájában.

Modernül berendezett pince

Étterem és sörszobák.

Vidékiek találkozó helye.

Ritűnő magyar és francia konyha.

Tisztán kezelt italok.

Valódi pilseni sör.

Figyelmes, pontos és előzékeny kiszolgálás.

Előre megrendelt társasbéd és vacsora mérsékelt áron

TELEFON 958.

Van szerencsém becses figyelmét felhívni budapesti mintára berendezett saját készítményü

kész férfiruha-üzletemre,

hol dus raktárt tartok ugy férfi, fiu- és gyermekruhából, valamint a legfinomabb bel- és külföldi szövetekből, melyekből a legelegánsabb férfi öltönyt, felöltöt, vagy téli kabátot **mérték szerint** a legelegánsabb kivitelben, jutányos árban készítek.

Ennek meggyőződésére kérem a közeledő idény beálltával leendő szükségletének fedezésére engem megbizni s bizton tudom, hogy már az első rendelés után állandó vevőim közé fogom sorozhatni.

Czégvezető :

Fettmann Sándor.

Tisztelettel :

Róth Adolf.

Legszebb kivitelü képek, nagyítások, festmények a legolcsóbb árak mellett

Burg Izsó

fényképész műtermében készülnek:

**DEBRECZEN,
Kossuth-utca 24.**

Hegedüs és Sándor

protestáns irodalmi
könyvkiadóhivatalában
Debreczenben

ujabban megjelentek:

	Ara füzve	kötve
Barosa János , Gyászdalok ref. éneke- vezérek használatára	K 2—	
Debreczeni Lelkésztár . IX. kötet		K 10—
Eröss Lajos dr. , Református hit- tudomány (Dogmatika).	K 4—	K 6—
Jánesi Zoltán , Papi dolgozatok VI. k.	K 4—	K 6—
Lukácsy Imre , Egyházi beszédek.	K 4—	
Mitrovics Gyula , Összegyűjtött Papi dolgozatok VI. kötet.		K 7—
Peti Lőrincz , Egyházi beszédek II.	K 4—	K 6—
" " " " III.	K 4—	K 6—
" " " " IV.	K 4—	K 6—
Renan Ernő , Az evangéliumok és második keresztyén nemzedék		K 9—
Renan Ernő , Az antikrisztus		K 9—
" " Szent Pál, a keresz- tyénség eredetének története		K 9—

Hajdumegye egyedüli külföldön
tanult kötszerész mester

VITÁRIUS SÁNDOR

Debreczen, Piac-utca 16. Alföldi Takaré-

:: :: :: :: pénztár palota :: :: :: ::

készíti a jelenkor legjobb
sérvkötőit, haskötőit, keztyűit,
múlábakat, műkezeket és
:: :: :: egyenestartókat. :: :: ::

eh 2v